

3. ΤΙ ΛΕΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ - ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ, ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΝΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΦΟΡΑ

Prompted by V. Ginos

Στην προηγούμενη ενότητα είδαμε τι συμβαίνει με τα δικαιώματά σου. Εδώ θα δούμε το πού συμβαίνει: ποιοι νόμοι το ορίζουν και γιατί το ίδιο κενό εμφανίζεται και στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Δεν χρειάζεται να θυμάσαι αριθμούς, κράτα τη μεγάλη εικόνα.

Ο ελληνικός νόμος: το εργαλείο υπάρχει, αλλά αποδυναμωμένο

Ο βασικός μας νόμος είναι ο **ν. 2121/1993** για την πνευματική ιδιοκτησία. Όπως είδαμε, σου δίνει δύο πράγματα: το **αποκλειστικό** δικαίωμα διάθεσης (που μεταβιβάζεις στον παραγωγό) και ξεχωριστά, την **ανεκχώρητη ενιαία εύλογη αμοιβή** για το ραδιόφωνο και τη δημόσια παρουσίαση, που εισπράττει υποχρεωτικά ο ΟΣΔ.

Ο νόμος **έχει ήδη** το «καλό εργαλείο», το ανεκχώρητο, υποχρεωτικά συλλογικό δικαίωμα αμοιβής. Απλώς το εφαρμόζει **μόνο** στο ραδιόφωνο/δημόσια παρουσίαση, όχι στο streaming. Το streaming έμεινε στην κατηγορία «διάθεση», εκεί που το δικαίωμα φεύγει από τα χέρια σου. Δεν λείπει δηλαδή το εργαλείο αλλά η **επέκτασή** του σε μια χρήση που το 1993 δεν υπήρχε.

Η ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/790 (η «CDSM»)

Το 2019 η ΕΕ ψήφισε μια Οδηγία (τη γνωστή ως **CDSM** - **C**opyright **D**igital **S**ingle **M**arket = Οδηγία για την πνευματική ιδιοκτησία στην Ψηφιακή Ενιαία Αγορά) με στόχο να βελτιώσει και ισχυροποιήσει τη θέση δημιουργών και ερμηνευτών. Θέσπισε αρχές που ακούγονται ιδανικές:

- **Δέουσα και αναλογική αμοιβή** (άρθρο 18): όταν μεταβιβάζεις τα δικαιώματά σου, δικαιούσαι πρέπει και ανάλογη αμοιβή.
- **Διαφάνεια** (άρθρο 19): έχεις δικαίωμα σε τακτική ενημέρωση για το πώς αξιοποιείται η δουλειά σου.
- **Αναπροσαρμογή σύμβασης** (άρθρο 20): αν η αμοιβή που συμφώνησες αποδειχθεί δυσανάλογα χαμηλή σε σχέση με τα έσοδα, μπορείς να ζητήσεις περισσότερα.

Στην πράξη, όμως, η ίδια η Οδηγία άφησε **μεγάλα περιθώρια στα κράτη** για το πώς θα τα εφαρμόσουν (το άρθρο 18 λέει ρητά ότι το κάθε κράτος μπορεί να χρησιμοποιήσει «διαφορετικούς μηχανισμούς»), δεν όρισε συγκεκριμένο τρόπο πληρωμής, και άφησε ασαφή όρια (τι σημαίνει «αναλογική», τι σημαίνει «δυσανάλογα χαμηλή»). Το αποτέλεσμα είναι αρχές χωρίς εργαλεία.

Γιατί δεν έπιασαν οι καλές προθέσεις (τα νούμερα είναι αμείλικτα)

Η μεγάλη έρευνα *Streams and Dreams* (Μέρος 2) του 2024, σε **9.542 μουσικούς** από 19 χώρες (μαζί την Ελλάδα), το έδειξε καθαρά: μόλις **4,1%** των μουσικών επιχείρησαν να ζητήσουν αναπροσαρμογή (άρθρο 20) — και τελικά **μόνο 35 άτομα από τους 4.215** συμβεβλημένους πέτυχαν κάτι. Γιατί τόσο λίγοι; Όχι επειδή οι υπόλοιποι είναι ικανοποιημένοι, αλλά, όπως εξηγεί το ίδιο το υπόμνημα του ΑΠΟΛΛΩΝ, επειδή **φοβούνται** ότι αν διεκδικήσουν, θα μπουν σε «μαύρη λίστα» και δεν θα ξαναδουλέψουν. Ένα δικαίωμα που δεν τολμάς να το ασκήσεις, στην πράξη δεν υπάρχει.

(Η έρευνα έγινε για λογαριασμό οργανώσεων καλλιτεχνών/ΟΣΔ. Τα ευρήματα κλίνουν προς την πλευρά των ερμηνευτών, αλλά είναι μακράν το μεγαλύτερο και πιο αξιόπιστο δείγμα που υπάρχει.)

Το AI Act: τι επιτρέπεται στις μηχανές

Το 2024 η ΕΕ ψήφισε και τον πρώτο νόμο στον κόσμο για την Τεχνητή Νοημοσύνη (**AI Act**, Κανονισμός 2024/1689). Δεν είναι νόμος για τη μουσική, είναι γενικός νόμος για την Τεχνητή Νοημοσύνη (στη συνέχεια ΤΝ), αλλά αγγίζει το ζήτημά μας σε ένα κρίσιμο σημείο.

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία για την ΤΝ λέει ότι το διάβασμα προστατευμένων έργων για την εκπαίδευση μηχανών (η «εξόρυξη δεδομένων») διέπεται από έναν κανόνα της CDSM: **επιτρέπεται, εκτός αν ο δικαιούχος επιφυλαχθεί ρητά** και πει «όχι, μη χρησιμοποιείτε τη δουλειά μου». Αυτό λέγεται σύστημα **opt-out** (δηλώνω ότι εξαιρούμαι).

Ακούγεται λογικό, πρακτικά όμως είναι σχεδόν άχρηστο για τον μουσικό, και θα δούμε ακριβώς γιατί στην επόμενη ενότητα.

opt-out vs opt-in — η μεγάλη διαφορά με δύο λέξεις

- **opt-out** (ό,τι ισχύει τώρα): οι μηχανές μπορούν να πάρουν τη δουλειά σου, **εκτός αν** καταφέρεις να αρνηθείς εγκαίρως και με τον σωστό τεχνικό τρόπο. Η ευθύνη βαραίνει εσένα.
- **opt-in** (αυτό που ζητούν πολλοί δημιουργοί): οι μηχανές δεν μπορούν να πάρουν τη δουλειά σου, **εκτός αν το επιτρέψεις πρώτος**. Η άδεια είναι προϋπόθεση.

Όλη η μάχη για την ΤΝ κρύβεται, σε μεγάλο βαθμό, σε αυτές τις δύο λεξούλες.

Το κοινό μοτίβο: Ελλάδα και Ευρώπη, το ίδιο κενό

Αν κρατήσεις ένα πράγμα από αυτή την ενότητα, ας είναι αυτό: **το πρόβλημα δεν είναι ότι δεν υπάρχουν νόμοι, είναι ότι σταματούν ακριβώς εκεί που αρχίζει η ψηφιακή πραγματικότητα**.

- Στο **streaming**, ο ελληνικός νόμος έχει το εργαλείο (ανεκχώρητη αμοιβή μέσω ΟΣΔ) αλλά δεν το επεκτείνει.
- Στην **αμοιβή γενικά**, η ευρωπαϊκή CDSM έβαλε αρχές αλλά όχι μηχανισμούς κι έτσι έμειναν στα χαρτιά.
- Στην **ΤΝ**, το AI Act επέλεξε το opt-out, που αφήνει τον μουσικό ουσιαστικά απροστάτευτο.

Αυτό το τριπλό κενό είναι που ο ΑΠΟΛΛΩΝ ζητά να κλείσει. Πώς ακριβώς, και γιατί το opt-out δεν λειτουργεί για εμάς θα δούμε στη συνέχεια.